

Pravda o papeži a jeho zdraví

25.2.2013, „Já jsem konec starého a začátek nového.“

Benedikt XVI. se svým životopiscem Petrem Seewaldem (AFP)

Naposledy jsme se setkali před deseti týdny. Papež mě přijal v Apoštolském paláci, abychom mohli pokračovat v našich rozhovorech zaměřených na práci na jeho životopise. Slyšel méně, neviděl na levé oko, tělo bylo pohublé, takže i krejčí měli problémy držet krok s šitím nových šatů. Stal se velmi křehkým, ještě více přívětivým a pokorným, zcela rezervovaným. Nevypadal nemocný, ale únava, která se zmocnila celé jeho osoby, těla a duše, nemohla být už dál ignorovaná. Mluvili jsme o tom, jak dezertoval z Hitlerovy armády, o jeho vztahu s rodiči, o (gramofonových) deskách, ze kterých se učil cizí jazyky, mluvili jsme o fundamentálních letech formace na „Mons doctus“ - na hoře učenců z Freisingu, kde je už po 1000 let duchovní elita země uváděna do tajemství víry. Zde měl svá první kázání před studentským publikem, tady jako farář pomáhal studentům a v chladu zpovědnice katedrály naslouchal lidským bolestem. V srpnu během setkání v Castel Gandolfo, které trvalo hodinu a půl, jsem se ho zeptal, jak moc se ho dotklo to, co se stalo ve Vatikánu s únikem dokumentů. „Nedovolím si připustit jistý druh zoufalství nebo univerzální bolesti“ - řekl, „jen se mi to zdá být nepochopitelné. A když přemýšlím o té osobě (Paul Gabriel, pozn.), nevím, co můžeme čekat. Nejsem schopen proniknout do jeho psychologie.“ Tvrdil nicméně, že událost ho nevyvedla z míry a ani mu nedala pocítit únavu jeho role (úkolů), „protože to se může stát.“ Důležité pro něj bylo, že při vypracování tohoto případu „byla ve Vatikánu zajištěna nezávislost soudu - že monarcha neřekl, teď se o to postarám já.“

Nikdy jsem ho neviděl tak vyčerpaného, tak unaveného (vysíleného). S posledními zbývajícimi silami dokončil třetí díl své práce o Ježíši: „Moje poslední kniha“, řekl mi se smutným pohledem ve chvíli, kdy jsme se loučili. Joseph Ratzinger je muž neochvějný, osoba schopná vždy se rychle zotavit. Ale zatímco před dvěma lety, když se objevily první příznaky stáří, byl ještě agilní, téměř mladistvý, nyní cítil každý nový arch dokumentů, který mu státní sekretář zanechal na psacím stole, jako ránu.

„Co můžeme, Svatosti, očekávat ještě od Vašeho pontifikátu?“ zeptal jsem se. „Ode mě? Ode mě už ne mnoho. Jsem starý muž a síly mě opouští. Myslím, že stačí to, co jsem udělal.“ „Myslíte na odchod?“ „Záleží na tom, co mi umožní má fyzická energie.“ Ten samý měsíc napsal jednomu ze svých studentů, že příští schůzka bude poslední.

V Římě přišlo, když jsme se v listopadu 1992 potkali poprvé v sídle Kongregace pro nauku víry. Jeho stisk ruky nebyl takový jako ty, které ti mohou rozdrtit prsty, jeho hlas byl spíš neobvyklý pro „pancéřového kardinála“ - mírný, delikátní. Líbilo se mi, jak mluvil o malých a především o velkých problémech, jak napadal naše pojetí pokroku a vyzýval, aby se přemýšlelo o tom, zda je opravdu možno měřit štěstí člověka na základě hrubého domácího produktu.

Léta ho tvrdě odzkoušela. Popisovali ho jako pronásledovatele, zatímco pronásledovaným byl on - obětní beránek, na kterého se hned dovolávalo za každou nespravedlnost. Byl definován jako „velký inkvizitor“, i když tato definice sedí asi tak, jako kdybychom chtěli vydávat kočku za medvěda. Přesto ho nikdo nikdy neslyšel, že by si stěžoval. Nikdo neslyšel z jeho úst špatné slovo, negativní komentář o jiných lidech, a to ani o Hansi Küngovi. O čtyři roky později jsme společně strávili mnoho dní, abychom prodiskutovali návrh knihy o víře, církvi, celibátu a nespavosti. Nepochodoval po místnosti, jak to obvykle dělají profesori. Nebyla v něm ani stopa po marnivosti nebo domýšlivosti. Byl jsem zasažen jeho nadřazeností, myšlením, které nebylo ovlivněno současným světem, ale zároveň jsem byl překvapen jeho odpověďmi na problémy týkající se naší doby, navenek téměř neřešitelné: odpovědi, které vycházely z velkého pokladu Zjevení, z vize církevních otců a z reflexí tohoto opatrovníka víry, který seděl naproti mně. Radikální myslitel - to byl můj dojem, a radikální věřící, ale takový, který se ve své radikální víře nechápe po meči, ale bere jinou zbraň mnohem silnější: sílu pokory, prostoty a lásky.

Joseph Ratzinger je člověk paradoxů. Vyjadřování tiché (pokorné), silný hlas. Mírnost a přísnost. Myslí ve velkém, ale věnuje pozornost detailům. Zosobňuje novou inteligenci v poznávání a odhalování tajemství víry, je teolog, ale hájí víru obyčejných lidí proti religiozitě profesorů, studentů jako popel. Tak jak on sám je vyvážený, tak učil i druhé. S lehkostí jemu vlastní, s elegancí, se schopností pronikat do hloubky, a to tak, že činil lehkým to, co je vážné, ale bez toho, že by to zbavoval tajemství, a bez banalizací posvátného. Myslitel, který se modlí, pro kterého tajemství Krista představují determinující skutečnost stvoření a dějin světa, milovník člověka, který, když byl dotázán, kolik cest vede k Bohu, nemusel přemýšlet dlouho a odpovéděl: „Tolik, kolik je lidí.“

Je to malý papež, který napsal velká díla. Nikdo před ním, největším německým teologem všech dob, nezanechal

pro Boží lid během svého pontifikátu tak velké dílo o Ježíšovi, ani nikdo jiný tak nevypracoval christologii. Kritici tvrdí, že zvolit jeho jako papeže byla špatná volba. Pravdou však je, že nebylo jiné volby (možnosti). Ratzinger nikdy neusiloval o moc. Unikl z intrik ve Vatikánu. Vždy vedl život prostého mnicha, luxus mu byl cizí a prostředí s komfortem vyšším než to, co je nezbytně nutné, mu bylo zcela lhostejné.

Ale zůstaňme u těch údajných malých věcí, které jsou velmi často výmluvnější než velká prohlášení, konference a programy. Mně se líbil jeho pontifikální styl. To, že jeho prvním úkonem byl dopis určený židovské komunitě. To, že odstranil z erbu tiáru - symbol pozemské moci Církve. To, že na biskupských synodech žádal, aby mluvili i hosté jiných náboženství - i toto je novinka. S Benediktem XVI. se poprvé zúčastnila nejvýše postavená osoba debaty, aniž by mluvila odshora dolů (povýšeně). Ještě víc: zavedl tu kolegiální, o kterou bojoval během koncilu. Opravujte mě, říkal, když představoval svou knihu o Ježíši, kterou nechtěl vyhlásit jako dogma ani opatřit pečeti nejvyšší autority. Zrušení líbání rukou, to bylo nejobtížnější realizovat. Jednou vzal za paži svého bývalého studenta, který se uklonil, aby mu políbil prsten, a řekl mu: „Chovejme se normálně.“ Má mnoho prvenství. Poprvé se stalo, že papež navštěvuje synagogu v Německu (a později ještě více synagog ve světě, více než navštívili všichni předcházející papežové dohromady). Stalo se poprvé, že papež navštívil klášter Martina Luthera, historický akt bez porovnání.

Ratzinger je člověkem tradice, opírá se ochotně o to, co je pevně stanoveno, ale je schopen rozlišit mezi tím, co je opravdu věčné, od toho, co je platné pouze pro období, z něhož se vynořilo. A v případě potřeby, jak se stalo v případě tridentské mše, přidá staré na nové, protože to obojí společně nezužuje liturgický prostor, ale naopak ho rozšiřuje. Neudělal všechno dobře, ale připustil i chyby, a to dokonce i ty, (např. skandál Williamson), za které on neměl žádnou zodpovědnost. Pro žádné jiné selhání netrpěl tak moc, jako pro selhání svých kněží, i když už jako prefekt začal se všemi opatřeními, která umožňovala odhalovat ta strašlivá zneužívání a trestat viníky.

Benedikt XVI. odchází, ale jeho odkaz (dědictví) zůstává. Nástupce tohoto pokorného papeže moderní éry bude kráčet v jeho stopách. Bude to člověk s jiným charismatem, s vlastním stylem, ale se stejným posláním: nepodněcovat odstředivé síly, ale naopak ty, které budou schopné držet pohromadě dědictví víry, které zůstanou odvážné, hlásají evangelium, a autenticky svědčit. Není to náhodou, že si papež vybral právě Popeleční středu pro svou poslední velkou liturgii. Podívejte se, chce nám dokázat: právě sem jsem vás chtěl vést už od začátku, tohle je ta pravá cesta. Očistěte se, ztište se, osvobodte se od zátěže, nenechte se pohltnout duchem doby, neztrácejte čas, desekularizujte se! Zhubnout pro zvýšení tělesné hmotnosti je programem církve budoucnosti. Zřít se tuku, abychom nabyli vitality, duševní svěžesti, a v neposlední řadě inspirace a fascinace. A krásy, přitažlivosti, a v podstatě také síly, abychom se mohli vyrovnat s úkolem, který se stal tak těžkým. „Obraťte se“, tak to říkal slovy Bible, když značil čela kardinálů a opatů popelem, „a věřte evangeliu.“ „Vy jste konec starého - zeptal jsem se papeže v našem posledním setkání - nebo začátek nového?“ Jeho odpověď byla: „Obojí.“

Peter Seewald

(Převzato z Fokus a Corriere della Sera 18 února 2013. Překlad do češtiny: sestra Magda Kiliánová.